

Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

(N2020/01752/JL)

Länsstyrelsen i Jönköpings län yttrar sig härmed över rubricerad promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige.

Länsstyrelserna har, genom länsråd Anna Olofsson och den länsstyrelsegemensamma s.k. CAP-gruppen beslutat att inkomma med ett gemensamt svar på Näringsdepartementets förslag till behovsanalys för nya CAP 2021 - 2027. Varje länsstyrelse beslutar om yttrande och om eventuella tillägg, se sid 3 angående tillägg från Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Utgångspunkt för länsstyrelsernas remissvar

Länsstyrelsernas remissvar utgår ifrån en bedömning om vi anser att behovsanalysen har beaktat de tre kriterierna nedan som Näringsdepartementet redovisar vid urvalet av behov från bruttolistan och SWOT:

- Behovet ska sammanfalla tydligt med målen med CAP.
- Regelverket måste medge att behovet kan hanteras inom CAP.
- För att kunna minimera den administrativa bördan för företag, andra stödmottagare och administrativa myndigheter ska behovet medge flexibilitet vad gäller utformningen av interventioner

I svaret har länsstyrelserna utgått från följande frågor:

1. Ställer vi oss bakom bedömningen av i vilken utsträckning behovet kan mötas inom CAP, det vill säga urvalet av behov i analysen utifrån bruttolistan/SWOT.
2. Ställer vi oss bakom beskrivningen av behovens omfattning och perspektiv?
3. Finns det behov som faller mellan stolarna?

Övergripande synpunkter

Länsstyrelserna vill på en strategisk nivå lyfta vikten av finansieringssamordning så att olika fonder kompletterar varandra, inte minst CAP och den regionala utvecklingsfonden ERUF, samt samordningen av finansiering med nationella medel för bästa kostnadseffektivitet att nå målen på EU- och nationell nivå. Länsstyrelserna föreslår exempelvis att inriktningen bör vara nationell finansiering av bredbandsutbyggnad samt att finansieringen av offentlig och kommersiell service bör ligga utanför den gemensamma jordbrukspolitiken. CAP är ett viktigt verktyg att nå målen i den nationella livsmedelsstrategin med ökad livsmedelsproduktion i hela landet utifrån regionala förutsättningar. Samtidigt är utvecklingen av andra näringar på landsbygden, som besöksnäringen, direkt eller indirekt beroende av jordbruksföretagandet. Den unika möjligheten som CAP ger bör därmed bibehållas med bred kompetensutveckling inom såväl jordbruk, miljö och affärsutveckling direkt till företagen.

Ett stort arbete har lagts ner på SWOT-analysen med statistik och litteraturreferenser. Bruttobehovsanalysen däremot innehåller både stora övergripande och mindre specifika frågor, ibland är urvalet oklart. Ibland saknas koppling till SWOT:en helt eller är alltför svag i behovsanalysen. Det gäller exempelvis jämförbarhet, kulturmiljö och demografi. Länsstyrelserna menar även att det saknas ett normkritiskt förhållningssätt i behovsanalysen med svepande generaliseringar, bland annat underförstått att nytänkande och kompetens finns någon annanstans än bland företagare på landsbygden (behov 11; 23; 39; 103). Detta trots att Sveriges jordbrukare har en hög utbildningsnivå. Det skapas förutsättningar att verka och bo på landsbygden genom tillgång till grundläggande service samt tillgång till ekonomiskt och socialt kapital.

Länsstyrelserna saknar en tydlig definition av indelningen av behov som kan omfattas och bara delvis kan omfattas och vilken betydelse detta får i nästa steg då prioriteringar av åtgärder ska göras. Dessutom finns värdeord som *angeläget, mer lämpligt, viktigt verktyg* samt *kommer bidra till* vilket bidrar till osäkerheten. Det vore även önskvärt med en beskrivning av de behov som avgränsats bort. Av de föreslagna behov som inte återfinns i behovsanalysen utifrån kriterierna, bedömer länsstyrelserna att flera skulle kunna ingå (t. ex behov 35; 126; 150). Länsstyrelserna saknar även en beskrivning av hur behovsanalysen bidrar till att uppnå målen i Jord till bord-strategin.

Behovsanalysen är en del i interventionslogiken, och för att nå bästa måluppfyllelse vill länsstyrelserna vara delaktiga i den fortsatta processen med att utforma förslag till åtgärder. Inte minst för att minska komplexiteten vid genomförandet.

Länsstyrelserna saknar koppling mellan de olika allmänna målen, framförallt mål 1 och 2. Vi anser att det inte behöver finnas ett motsatsförhållande mellan god lönsamhet i jordbruksföretagen och företagets bidrag att nå

miljömålen. Snarare handlar det om att företagen lyckas hitta affärsmodeller där såväl miljövinster som ekonomiska vinster kan tas hem i olika delar av livsmedelsvärdekedjan. Länsstyrelserna vill redan här lyfta potentialen i mångfunktionella åtgärder som bidrar till fler mål. Exempelvis menar vi att efterfrågan på vatten och företagens möjligheter till bevattning behöver lyftas under allmänt mål 1 och kopplas till vatten under allmänt mål 2 (t. ex bevattningsdammar/våtmarker).

Tillägg från Länsstyrelsen i Jönköpings län

Länsstyrelsen i Jönköpings län vill belysa att det är mycket olika förutsättningar för jordbruk i olika delar av Sverige. Länets naturgivna förutsättningar med ett småbrutet landskap i skogsbygd gör att företag med mjölk- eller köttproduktion dominerar bland jordbruksföretagen i Jönköpings län. Länsstyrelsen vill lyfta vikten av det finns kompensationsstöd och betesmarksersättningar som är utformade så att befintlig odling och djur på bete bevaras och främjas. Det är viktigt för att nå målen i Livsmedelsstrategin och för att bibehålla och öka den biologiska mångfalden i länets unika betesmarker.

Länsstyrelsen instämmer med promemorian om vikten av ett diversifierat företagande på landsbygden och att möjligheten till diversifiering bör tas tillvara vilket relaterar till behov 5 och 110. Primärproducenterna har fått en mer affärsmässig roll i en allt mer diversifierad och dynamisk livsmedelskedja vilket ställer stora krav på anpassning och flexibilitet. För att anpassa sig behöver de utveckla sin marknadsorientering och produktivitet samt investera i ny teknik, diversifiera, öka förädlingsgraden eller hitta nya marknader. Även skogen är av betydelse för länets landsbygdsutveckling. Möjligheterna till diversifiering av skogsbruket, både som råvara och bioenergi samt inom besöksnäringen, är av vikt för länets landsbygd.

Länsstyrelsen ställer sig positiv till att bredbandsfrågan står utanför CAP 2021 - 2027 men vill understryka att Länsstyrelsen är en fortsatt viktig aktör inom området. Länsstyrelsen är en myndighet med flera olika verksamhetsområden som kopplar samman med en säkert, smart och effektiv bredbandsutbyggnad. Länsstyrelsens tvärssektoriella verksamhet och kunskap inom bland annat beredskap, tillståndsprövning enligt miljöbalken, kulturmiljö gör att bredbandsutbyggnaden kan genomföras på rättssäkert sätt med korta beslutsvägar och med högre förståelse för alla moment tidigt i processen.

Beskrivningen av behoven samt i vilken utsträckning de kan mötas inom CAP

ALLMÄNT MÅL 1 FRÄMJA EN SMART, MOTSTÅNSKRAFTIG OCH DIVERSIFIERAD JORDBRUKSSEKTOR SOM SÄKERSTÄLLER LIVSMEDELSTRYGGHETEN.

På en övergripande nivå ställer sig länsstyrelserna bakom förslagen av behov som kan mötas inom CAP under allmänt mål 1. Under särskilt mål 2,

(5.3.10) ser länsstyrelserna det som mycket positivt att samverka mellan jordbruk, rådgivning och forskning så tydligt lyfts för att utveckla ett starkt kunskapssystem och uppnå en förbättrad produktivitet och en ökad lönsamhet i jordbruket. Det är också bra att förslaget knyter an till nationella satsningar.

Utöver detta har länsstyrelserna ett antal specifika synpunkter

Under Särskilt mål 1. *Stödja jordbruksinkomster som det går att leva på och jordbrukets motståndskraft i unionen för att förbättra livsmedelstryggheten* anser vi att begreppet *resiliens* bör användas istället. Det är betydligt mer etablerat begrepp än *motståndskraft* i sammanhanget. Det oklart vad som menas med ”*En ökad produktion bidrar till en **hållbar ökning** av den globala tillgången på livsmedel.*”. Utifrån ett livsmedelsstrategiperspektiv skulle det hellre skrivas som ”*alla delar av unionen och Sverige bidrar till försörjningsförmågan av livsmedel*”, detta är inte minst en lärdom från Coronapandemin och återkommande torka. Det innebär samtidigt att områden med sämre produktionsförutsättningar kan behöva kompenseras. Strävan att minska den administrativa bördan för jordbruksföretagen genom att minska komplexiteten i stödets utformning är en viktig del för att förbättra konkurrenskraften.

Under Särskilt mål 1, *Djurstallar* (5.3.5), hänvisas till behov 8 som saknas i bruttolistan. Klimatförutsättningarna skiljer sig åt i olika delar av landet samtidigt som anpassning av stallar utifrån nya klimatförutsättningar skulle behöva inkluderas. Under *Klimatanpassning* (5.3.7) återkommer djurhållning men inte heller här återfinns text om behoven att utveckla djurstallar utifrån nya klimatförutsättningar.

Under Särskilt mål 1, *Jordbruksmarkens produktionsförmåga* (5.3.6), vill länsstyrelserna trycka på behovet av markavvattning som både tar hänsyn till behovet avvattning, en god vattenmiljö samt landskapets förmåga att kvarhålla vatten i ett förändrat klimat med stora vattenfluktuationer.

Under Särskilt mål 1, *Vilt* (5.3.8), saknar Länsstyrelserna en beskrivning av skydd mot rovdjur som är en stor utmaning för främst många fårproducenter (gäller även bioodlare i vissa områden). Denna aspekt saknas även i SWOT:en. Vi vill också lyfta de ökade problemen med vilt som också omfattar stora fåglar. I behovsanalysen hänvisas till behov (25) men föreslås i behovsanalysen endast som rådgivning inom CAP för att understödja en mer effektiv viltförvaltning. Länsstyrelserna anser att det är bra om stöd för rovdjursavvisande stängsel finansieras med nationella medel och inte inom CAP, men det bör i så fall tydligt framgå av behovsanalysen.

Länsstyrelserna ställer sig tveksamma till översättningen/tolkningen av Särskilt mål 2, *Öka konkurrenskraften och marknadsorienteringen med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering* (Increase competitiveness and agricultural productivity in a sustainable way to meet challenges of higher demand in a resource- constrained and climate uncertain world) och föreslår

istället: *En hållbar ökning av konkurrenskraft och produktivitet i jordbruket för att möta ökad efterfrågan med begränsade resurser i ett förändrat klimat.*

ALLMÄNT MÅL 2 - STÄRKA MILJÖVÅRD OCH KLIMATÅTGÄRDER OCH BIDRA TILL UNIONENS MILJÖ- OCH KLIMATRELATERADE MÅL

På en övergripande nivå ställer sig länsstyrelserna bakom förslagen av behov som kan mötas inom CAP under allmänt mål 2. Det gäller inte minst exempelvis:

- Särskilt mål 4 (5.4.1) - Inlagring av kol och växthusgasavgång från organogena jordar och potentialen att utveckla odlingsmetoder och odlingsystem för att öka kolinlagringen i jordbruksmarken; samt
- Förnybar energi och energieffektivisering (5.4.2.), där nationella stöd även fortsättningsvis är viktiga för att möta behoven och där CAP kan finansiera vissa insatser.

Vi ser även positivt på att incitament inom CAP kan övervägas som stimulans till att fullt ut genomföra konvertering till helt fossilfria företag. Det blir viktigt att samordna den nationella finansieringen med finansieringen via CAP för att hantera den kortsiktigare nationella finansieringen men samtidigt dra nytta av möjligheter till förenklad stödhantering och kompletterande finansiering. Länsstyrelserna har tidigare lyft behovet av ökad kompetensutveckling, inklusive rådgivning inom området Ett rikt odlingslandskap och ser positivt på en kompetenssatsning om den biologiska mångfaldens betydelse för jordbruket (5.4.9). Länsstyrelserna har dock en övergripande invändning att frågor om kulturmiljö i stort sett inte beaktas i behovsanalysen. SWOT:en innehåller såväl styrkor som hot vad gäller natur- och kulturvärden i jordbrukslandskapet. Att det saknas i behovsanalysen överensstämmer inte med de egna utgångspunkterna i remissen. Länsstyrelserna vill även lyfta de bindande åtaganden som Sverige gjort, exempelvis inom EU:s vattendirektiv, och innebörden av att CAP pekats ut som verktyg att finansiera åtgärderna inom jordbruket.

Utöver detta har länsstyrelserna ett antal specifika synpunkter

Under Särskilt mål 5, (5.4.4.) ser länsstyrelserna särskilt vikten av att samordna finansieringen av åtgärder inom CAP med befintliga nationella medel för att mest effektivt bidra till att nå uppsatta mål och ambitioner.

Under Särskilt mål 6 (5.4.6) vill länsstyrelserna lyfta behovet av att upprätthålla den biologiska mångfalden även i mellan- och skogsbygd. Den är ett resultat av själva brukandet vilket hotas om brukande upphör.

Under Särskilt mål 6 (5.4.7) vill länsstyrelserna understryka behovet av breda och mer flexibla insatser för biologisk mångfald i gräsmarker som bygger vidare på jordbrukarnas egen kunskap och erfarenhet för att bryta de negativa utvecklingstrenderna för arter och livsmiljöer i odlingslandskapet. Vi ser även vikten av att knyta starkt lönsamhet i grovfoderbaserad

djurhållning till målen för den biologiska mångfalden, då det annars kommer saknas tillgång på betesdjur.

ALLMÄNT MÅL 3 - FÖRBÄTTRA DEN SOCIOEKONOMISKA STRUKTUREN I LANDSBYGDSOMRÅDEN

På en övergripande nivå ställer sig länsstyrelserna bakom förslagen av behov som kan mötas inom CAP inom allmänt mål 3. Det gäller bland annat mål 7 (5.5.1) att vi behöver implementera och sprida kunskap om nya sätt att underlätta för nya ägare och nya kategorier av ägare att kunna överta och investera i jordbruksföretag. Här krävs inte minst samverkan och erfarenhetsutbyte mellan forskning, rådgivning och näringen.

Länsstyrelserna ser också positivt på att behovet av kapitalförsörjningen lyfts (5.5.3). Behovet har tidigare identifierats på regional nivå. Problemet kan dock inte enbart hanteras inom ramen för CAP utan behöver fler lösningar på regional och nationell nivå. Det stora problemet är jordbrukets dåliga lönsamhet där det behövs förutsättningar att utveckla affärsmodeller som möjliggör ökade vinstmarginaler i olika delar av värdekedjan.

Slutligen ser Länsstyrelserna positivt på den breda ansatsen för utveckling av kunskapssystemet under Särskilt mål 9 (5.6.1) och behovet av kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan forskning, rådgivning och näring. För detta krävs också att CAP i nästa steg innehåller attraktiva åtgärder med fler verktyg för att uppnå en effektiv kunskapsutveckling.

Utöver detta har länsstyrelserna ett antal specifika synpunkter

Under Särskilt mål 7 vill länsstyrelserna särskilt lyfta landbaserat vattenbruk som en viktig möjlighet till diversifiering inom jordbruket.

Särskilt mål 8 (behov 5.5.5 och 5.5.6) inkluderar Jämställdhet. Varken kvinnors kompetens, företagande eller jämställdhet återfinns i vare sig bruttoanalysen eller förslag till behovsanalys. Däremot lyfter SWOT:en flera aspekter av kvinnor och kvinnors företagande på landsbygden, som att både kvinnor och ungdomar i större utsträckning än män lämnar landsbygden för att inte återvända samt att kvinnors inkomst på landsbygden endast utgör 88 procent av männens. Behovsanalysen bör inkludera behovet att möjliggöra för alla inklusive kvinnor att leva och verka i landsbygd samt hur allas kompetens kan tas tillvara. Länsstyrelserna ser positivt på att nysvenskars möjligheter på landsbygden lyfts, eftersom de ofta har fler utmaningar för att kunna etablera sig för att leva och verka på landsbygden (dock saknas hänvisning till behov 11 i bruttoanalysen).

Särskilt mål 7, *Stärkt affärsmässighet på landsbygden* (5.5.2). Länsstyrelserna ser en stark koppling mellan detta behov och Allmänt mål 1, Särskilt mål 3 – *Förbättra jordbrukarnas position i värdekedjan*. I arbetet med regionala livsmedelsstrategier har länsstyrelserna uppmärksammat behovet av att framförallt utveckla den småskaliga (upp till 49 anställda) regionala livsmedelsförädlingen, utöver utvecklingen av den hantverksmässiga livsmedelsförädlingen. Livsmedelsföretagande som är inriktat på småskalig

industriell livsmedelsförädling av regionala råvaror bedömer vi skulle ha potential att öka lönsamheten i jordbruket. Genom att använda lokala/regionala råvaror understöds därmed den större andel regionala primärproduktion som inte är inriktad på hantverksmässig livsmedelsförädling.

Under Särskilt mål 9 - Se till att EU:s jordbruk svarar bättre på samhällets krav på livsmedel och hälsa, inbegripet säkra, och näringsrika livsmedel som producerats på ett hållbart sätt, matsvinn samt djurskydd, anges ”*Genom att upprätthålla en god djurvälstånd och djurbälsa bör en fortsatt låg användning av antibiotika säkerställas vilket bidrar till att bekämpa antibiotikaresistens.*”, samtidigt inkluderas inte några av de behov som identifierat arbetet med antibiotikaresistens från behovsanalysen (behov 126 och 150).

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Helena Jonsson med tillförordnad enhetschef Malin Krause som föredragande. I sammanställningen av synpunkter har även länsråd Johan Löwenadler Davidsson, avdelningschef Nina Elmsjö och handläggare Jennie Bengtsson, Elna Ljunggren, Carl-Johan Sanglert samt Kristin Norkvist deltagit.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.